

Tiivistelmä julkaisusta

**SELVITYS
KUNTOUTTAVASTA
OPETUKSESTA
AMMATILISESSA
KOULUTUKSESSA**

Anna-Kaisa Peruskivi

**KUNTA
LIITTO**

Sisällysluettelo

Johdanto:	
Kuntouttava opetus vastaa koulutusjärjestelmän rakenteelliseen aukkoon	3
Keskeiset havainnot	4
Kenelle kuntouttava opetus on tarkoitettu?	6
Mitä kuntouttava opetus on?	7
Suosituksset kuntouttavan opetuksen kehittämiseksi	9
Yhteenveto	10
Yhteystiedot	11

Johdanto

Kuntouttava opetus vastaa koulutusjärjestelmän rakenteelliseen aukkoon

Oppivelvollisuuden laajentaminen on vahvistanut toisen asteen koulutuksen järjestäjien vastuuta tukea kaikkia nuoria opintojen suorittamisessa. Samalla se on tehnyt näkyväksi opiskelijaryhmän, jonka tarpeisiin nykyiset tukimuodot eivät riittävästi vastaa.

Tämän selvityksen taustalla on Kuntaliiton ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien Areena-verkoston keväällä 2024 tekemä aloite kuntouttavan opetuksen kehittämisestä. Aloitteessa todettiin, että nykyiset tukimuodot eivät riitä tilanteissa, joissa opiskelijan toimintakyky on heikentynyt esimerkiksi psyykkisen oireilun, arjenhallinnan tai jaksamisen haasteiden vuoksi. Tällöin tutkinnon suorittaminen ei ole aina ainakaan tilapäisesti realistinen tavoite, vaikka nuori ei ole kokonaan koulutuksen ulkopuolella. Näiden nuorten tukemiseksi aloitteessa esitetään kehitettäväksi kuntouttavan opetuksen malli, joka vastaa koulutusjärjestelmässä tunnistettuun aukkoon.

Tämän selvityksen tavoitteena on jäsentää kuntouttavan opetuksen tarve, nykytila ja kehittämismahdollisuudet ammatillisessa koulutuksessa. Kuntouttavaa opetusta tarkastellaan mallina, joka yhdistää koulutuksen, nuorten työpajatoiminnan ja hyvinvointialueen palvelut nuorta tukevaksi kokonaisuudeksi. Selvitys perustuu ammatillisen koulutuksen järjestäjien, nuorten työpajatoimijoiden ja hyvinvointialueiden kyselyaineistoon (n = 195) sekä 12 kuntouttavan opetuksen elementtejä sisältävän toimintamallin tarkasteluun.

11.5.2026

Anna-Kaisa Peruskivi

”Laki oppivelvollisuudesta ei tuo opiskelijaa kouluun, jos mielenterveyden haasteet sen estävät.”
(hyvinvointialue)

Keskeiset havainnot

Kuntouttavan opetuksen tarve on laajasti tunnistettu eri toimijaryhmissä. Lähes 90 prosenttia vastaajista arvioi, että kuntouttavan opetuksen kehittäminen on vähintään melko tärkeää. Kohde-ryhmän laajuudeksi arvioidaan noin 10 prosenttia ammatillisten oppilaitosten oppivelvollisista opiskelijoista.

Keskeinen havainto on, että haaste ei liity yksittäisten palvelujen puutteeseen, vaan siihen, että olemassa olevat palvelut eivät muodosta toimivaa kokonaisuutta. Nuoria tuetaan jo nykyisin monin tavoin, mutta tuki rakentuu pitkälti paikallisten ratkaisujen ja yksittäisten toimijoiden varaan. Tämän seurauksena kaikkein haastavimmassa tilanteessa olevien nuorten tuki ei toteudu riittävän systemaattisesti tai yhdenvertaisesti.

”Ei ole mallia olemassa. Asioita hoidetaan opiskelijakohtaisesti, yhteistyö toteutuu vaihtelevasti.”
(koulutuksen järjestäjä)

Ongelma korostuu tilanteissa, joissa nuoren tuen tarve ylittää yksittäisen palvelun rajat. Tällöin nuori ei kykene osallistumaan koulutukseen, mutta hänelle ei myöskään ole tarjolla sopivaa kuntouttavaa palvelukokonaisuutta. Tämä muodostaa rakenteellisen aukon palvelujärjestelmässä. Vastuunjako voi jäädä epäselväksi, tuki pirstaloitua ja nuoren tilanne pitkittyä ilman selkeää kokonaisuutta. Kyselyvastauksissa toistuu huoli nuorten sijoittumisesta niin sanotulle harmaalle alueelle, jossa palvelut eivät muodosta jatkumoa.

”Koulutuksen järjestäjällä saattaa olla näkemys, että nuori ei ole opiskelukuntoinen ja hänelle tulisi hyvinvointialueen toimesta tarjota kuntouttavaa toimintaa. Hyvinvointialueella ei ole tällaista tarjolla.” (hyvinvointialue)

Kuntouttava opetus ei näyttäytyä uutena erillisenä koulutusmuotona, vaan tarpeena yhdistää pedagoginen tuki, kuntoutus ja valmennuksellinen työote nykyistä tiiviimmäksi kokonaisuudeksi. Tämä edellyttää mallia, jossa koulutuksen järjestäjä, työpajatoiminta ja hyvinvointialueen palvelut toimivat yhdessä.

”Kuntouttava opetus loisi ennen TUVa:a tai sen rinnalle sijoittuvan väylän niille, joiden toimintakyky ei vielä mahdollista TUVa:ssa opiskelua. Se mahdollistaisi yhteisen palvelukokonaisuuden (koulutus + hyvinvointialueen palvelut + työpajatoiminta).”
(koulutuksen järjestäjä)

”Kaikki osapuolet näkevät omassa asiakasryhmässään tarpeen, johon eivät yksin voi vastata. Silloin tulisi luoda mahdollisuus ja toimintamalli, jonka voi luoda yhdessä saumattomaksi kokonaisuudeksi.”
(nuorten työpajat)

Paikallisesti on kehitetty toimivia ratkaisuja, mikä osoittaa, että kuntouttavan opetuksen elementtejä voidaan toteuttaa jo nykyisissä rakenteissa. Ne eivät kuitenkaan muodosta yhtenäistä tai valtakunnallisesti jäsentynyttä kokonaisuutta. Yhtenäiset linjaukset ovat keskeisiä myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta, jotta nuorten saama tuki ei riipu siitä, missä nuori asuu tai opiskelee.

Ongelma ei ole palvelujen
puute, vaan niiden
yhteensovittaminen

Kenelle kuntouttava opetus on tarkoitettu?

Kuntouttava opetus on tarkoitettu nuorille, jotka ovat koulutuksessa tai sen piirissä, mutta joiden toimintakyky ei tilapäisesti mahdollista etenemistä nykyisissä rakenteissa. Kohderyhmää yhdistää opiskelukuntoisuuden heikentyminen. Se voi näkyä vaikeutena osallistua opetukseen, pitkittyneinä poissaoloina, opintoihin kiinnittymisen haasteina tai kuormittumisena oppilaitosympäristössä.

Taustalla on usein mielenterveyteen, neuropsykiatriseen oireiluun, päihteiden käyttöön, jaksamiseen tai laajemmin elämänhallintaan liittyviä haasteita. Näissä tilanteissa nuori tarvitsee samanaikaisesti sekä pedagogista että kuntoutuksellista tukea. Kohderyhmää ei määritellä diagnoosien kautta, vaan kokonaisvaltaisen toimintakyvyn näkökulmasta.

Kuntouttava opetus kohdentuu erityisesti nuoriin, jotka sijoittuvat palvelujärjestelmässä palveluiden väliin: he tarvitsevat enemmän tukea kuin perinteinen pedagoginen tai opiskeluhuollollinen tuki tarjoaa, mutta eivät kuulu vaativan erityisen tuen piiriin.

Osa nuorista jää tuen rakenteiden väliin

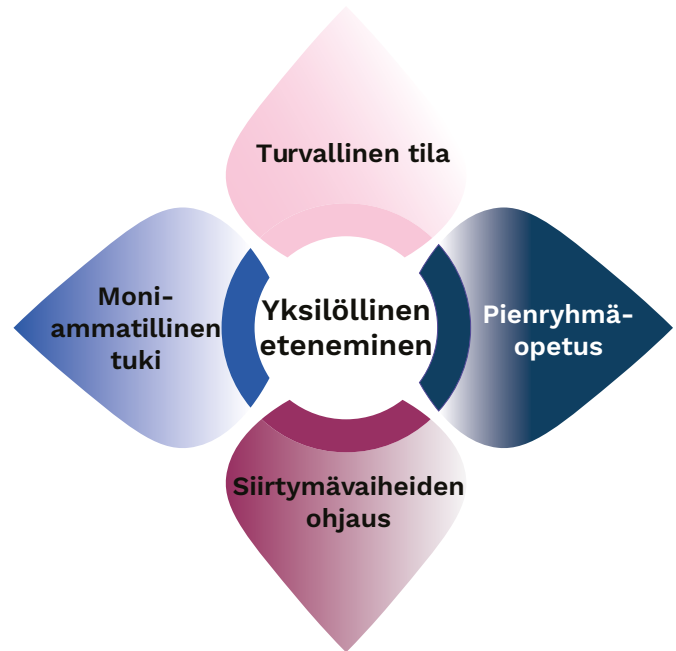
”Kuntouttavasta opetuksesta hyötyisi arviolta noin 15–20 % oppivelvollisista opiskelijoista. Kyse on opiskelijoista, joilla on mielenterveyteen, jaksamiseen, elämänhallintaan tai toimintakykyyn liittyviä haasteita, jotka vaikeuttavat etenemistä tavantomaaisessa opintotahdissa. He eivät välttämättä tarvitse vaativaa erityistä tukea, mutta hyötyvät selvästi joustavammasta, yksilöllisemmästä ja kuntouttavasta opiskelun tavasta. Oikea-aikaisena kuntouttava opetus voi ehkäistä keskeyttämisistä ja raskaampien palveluiden tarvetta myöhemmin.”
(koulutuksen järjestäjä)

Mitä kuntouttava opetus on?

Kuntouttava opetus on kokonaisuus, joka yhdistää pedagogisen tuen, kuntoutuksen ja arjenhallintaa vahvistavan valmennuksellisen työtteen. Opetus toteutetaan pienryhmissä tai yksilöllisesti, mikä mahdollistaa joustavan etenemisen opiskelijan tilanteen mukaan. Tavoitteet ja työmäärä suunnitellaan yksilöllisesti, ja opintojen eteneminen kytkeytyy toimintakyvyn vahvistumiseen. Keskeistä on arjenhallinnan, vuorokausirytmien, sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen tukeminen. Opiskelu etenee rinnakkain näiden osa-alueiden vahvistumisen kanssa.

Toiminta perustuu tiiviiseen moniammatilliseen yhteistyöhön. Käytännössä tämä toteutuu usein työparimallina, jossa yhdistyvät pedagoginen ja kuntoutuksellinen tai valmentava osaaminen. Lisäksi yhteistyötä tehdään tiiviisti opiskeluhuollon, muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä nuorten työpajojen kanssa.

Toimintaympäristö on keskeinen osa kokonaisuutta. Opetus toteutetaan rauhallisessa ja turvallisessa tilassa, joka tukee osallistumista ja vähentää kuormitusta. Oppimisympäristö voi tarvittaessa sijoittua myös oppilaitoksen ulkopuolelle, esimerkiksi työpajaympäristöön. Kuntouttavaan opetukseen kuuluu myös siirtymien tukeminen. Paluu TUVA- tai tutkintokoulutukseen on vaiheittainen prosessi, joka edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

**Kuntouttava opetus
kokoaa tuen yhdeksi
kokonaisuudeksi**

Kuntouttava opetus perustuu koulutuksen järjestäjän, hyvinvointialueen ja nuorten työpajan yhteistyöhön, jossa pedagoginen, kuntouttava ja valmennuksellinen tuki yhdistyvät opiskelijan arjessa.

”Koulutuksen järjestäjän tulisi tuoda pedagoginen osaaminen, hyvinvointialueen terveystalvet ja sosiaalitalvet, työpajoilla on paljon osaamista oppimisympäristöissä. Näen, että yhteistyö on tässä tärkeintä.” (koulutuksen järjestäjä)

”Tärkeintä on tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä ja nuori keskiössä.” (nuorten työpajat)

”Jonkinlainen sovittu yhteistyörakenne, jossa kaikki alueen olennaiset toimijat ovat mukana.” (hyvinvointialue)

Suosituksset kuntouttavan opetuksen kehittämiseksi

Nykyiset rakenteet eivät riittävästi mahdollista pitkäkestoista ja yksilöllistä tukea, jota kuntouttavan opetuksen kohderyhmä tarvitsee. Kuntouttavan opetuksen kehittäminen edellyttää rakenteellisia ratkaisuja, jotka mahdollistavat moniammatillisen ja joustavan tuen opiskelijoille, joiden toimintakyky on tilapäisesti heikentynyt. Tämän selvityksen perusteella kuntouttavan opetuksen kehittämiseksi voidaan antaa seuraavat keskeiset suositukset:

Nykyiset rakenteet eivät riitä – tarvitaan uusi ratkaisu

1. Tunnistetaan ja määritellään kuntouttava opetus

- » Määritellään kuntouttava opetus osaksi koulutusjärjestelmää
- » Selkeytetään sen suhde muihin tukimuotoihin

2. Vahvistetaan moniammatillista yhteistyötä

- » Resursoidaan työparimalli
- » Määritellään toimijoiden roolit ja vastuut

3. Mahdollistetaan pienryhmä- ja yksilöllinen opiskelu

- » Tuetaan joustavia opintopolkuja
- » Sovitetaan opiskelu toimintakyvyn mukaan

4. Kehitetään oppimisympäristöjä

- » Mahdollistetaan rauhalliset ja turvalliset tilat
- » Hyödynnetään myös työpajaympäristöjä

5. Tuetaan siirtymävaiheita

- » Rakennetaan vaiheittaiset ja tuetut siirtymät
- » Varmistetaan tuen jatkuvuus siirtymien yli

6. Uudistetaan rahoitusta

- » Mahdollistetaan pitkäkestoinen ja joustava rahoitus
- » Selkeytetään toimijoiden välinen vastuunjakoa myös rahoituksen osalta

7. Kehitetään vaikuttavuuden arviointia

- » Tunnistetaan etenemistä tukevat tekijät
- » Hyödynnetään vaikuttavuuden arvioinnissa sekä määrällistä että laadullista tietoa

Yhteenveto

Nykyinen koulutusjärjestelmä ei riittävästi vastaa niiden oppivelvollisten opiskelijoiden tarpeisiin, joiden toimintakyky on tilapäisesti heikentynyt ja joille tutkinnon suorittaminen ei ole ainakaan väliaikaisesti realistista. Samanaikaisesti eri puolilla Suomea on kehitetty toimivia ratkaisuja, joiden pohjalta kuntouttavaa opetusta voidaan jäsentää ja kehittää systemaattisesti.

Kuntouttava opetus voidaan ymmärtää pedagogiseksi ja rakenteelliseksi kokonaisuudeksi, joka sijoittuu koulutuksen ja kuntouttavien palveluiden yhdyspintaan. Sen kehittäminen edellyttää valtakunnallista määrittelyä, rahoitusmallin kehittämistä sekä toimijoiden välisen yhteistyön ja vastuunjaon selkeyttämistä.

Keskeinen ongelma ei ole yksittäisten palvelujen puute, vaan niiden yhteensovittaminen. Kuntouttava opetus tarjoaa keinon vahvistaa koulutusjärjestelmän kykyä vastata opiskelijoiden moninaisiin tuen tarpeisiin ja edistää koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Kuntouttava opetus voi oikea-aikaisena tukena ehkäistä opintojen keskeytymistä ja raskaampien palveluiden tarvetta.

Ratkaisu on olemassa – se pitää vakiinnuttaa osaksi järjestelmää

Tämän selvityksen perusteella toimivia ratkaisuja on jo olemassa. Selvityksessä tunnistettiin 12 eri puolilla Suomea kehitettyä toimintamallia, joissa kuntouttavan opetuksen keskeiset elementit toteutuvat jo käytännössä. Niitä voidaan hyödyntää kuntouttavan opetuksen kehittämisessä. Seuraava askel on kuntouttavan opetuksen vakiinnuttaminen osaksi koulutusjärjestelmän rakenteita, jotta tuki on systemaattista, ennakoitavaa ja yhdenvertaista kaikille sitä tarvitseville nuorille.

”Se että rakennetaan yhteistyömalleja, joiden avulla nuori saa tarvitsemansa tuen yli palvelurajojen.”
(nuorten työpajat)

Lue lisää:

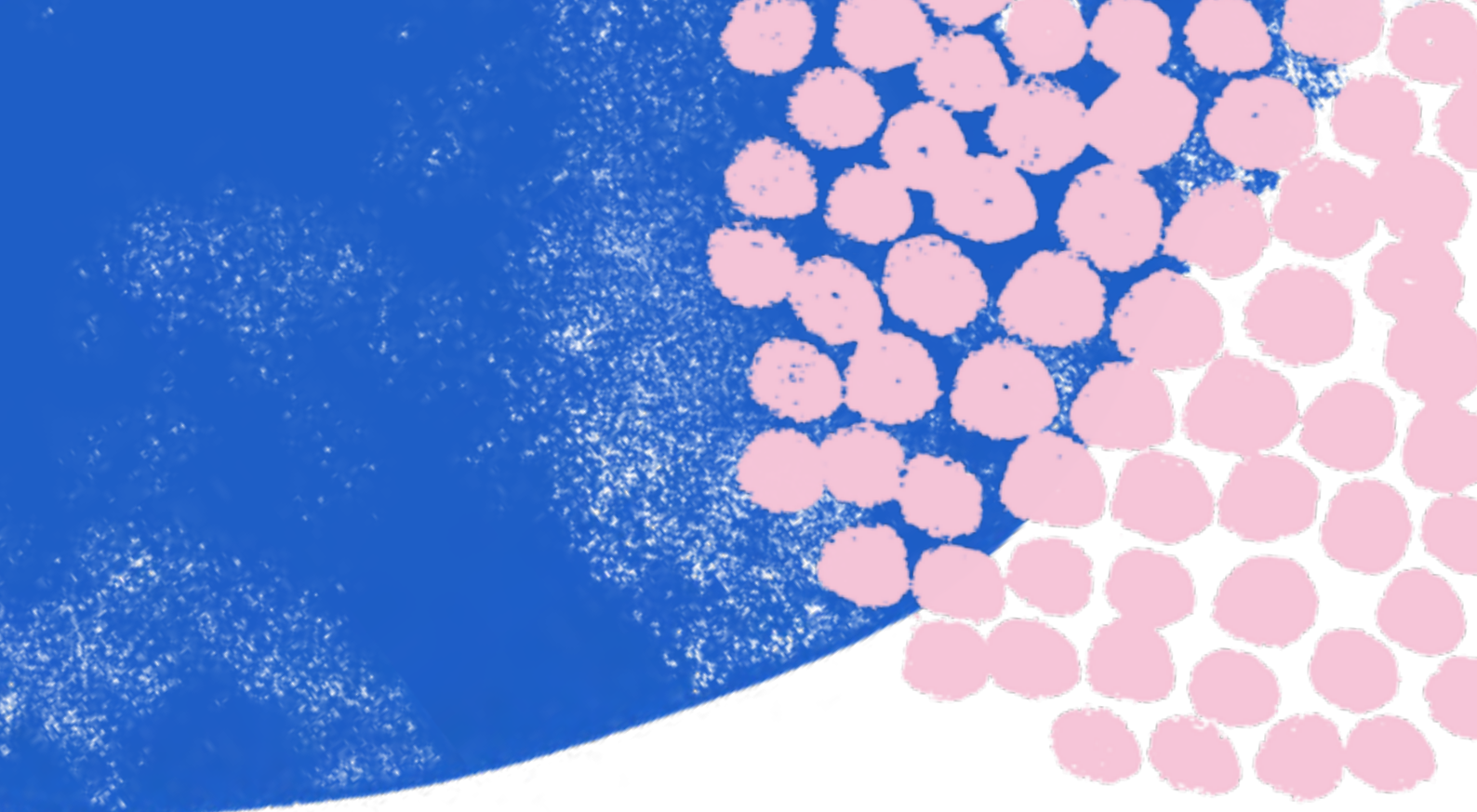

Yhteystiedot

Ilkka Eronen
erityisasiantuntija
+358 45 138 7389
ilkka.eronen@kuntaliitto.fi

Irmeli Myllymäki
koulutusasioiden johtaja
+358 46 921 4443
irmeli.myllymaki@kuntaliitto.fi

**KUNTA
LIITTO**

Kommun-
förbundet

Helsinki 2026